

Trh práce – ekonomický model fungování

Klasický model trhu práce (makroekonomické souvislosti)

Celistvý odraz klasické doktríny

Komponenty (složky) klasického modelu:

$$1. \quad D_L = f\left(\frac{W}{P}\right)^* = L^*$$

$$2. \quad S_L = f\left(\frac{W}{P}\right)^* = L^*$$

$$3. \quad Q = f(L^*, K, \kappa) - \text{produkční funkce, jediný proměnlivý faktor – práce (L^*)}$$

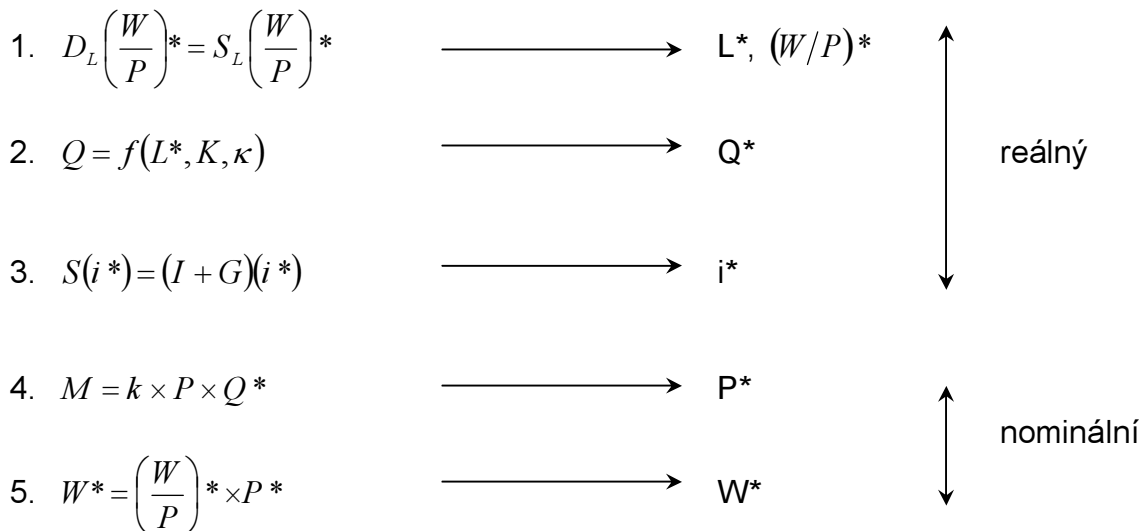
4. trh kapitálu (rovnováha na trhu kapitálu → rovnost úspor s investicemi a vládními nákupy zboží a služeb při rovnovážné přirozené úrokové sazbě, tedy výraz $S(i^*) = (I + G)(i^*)$)

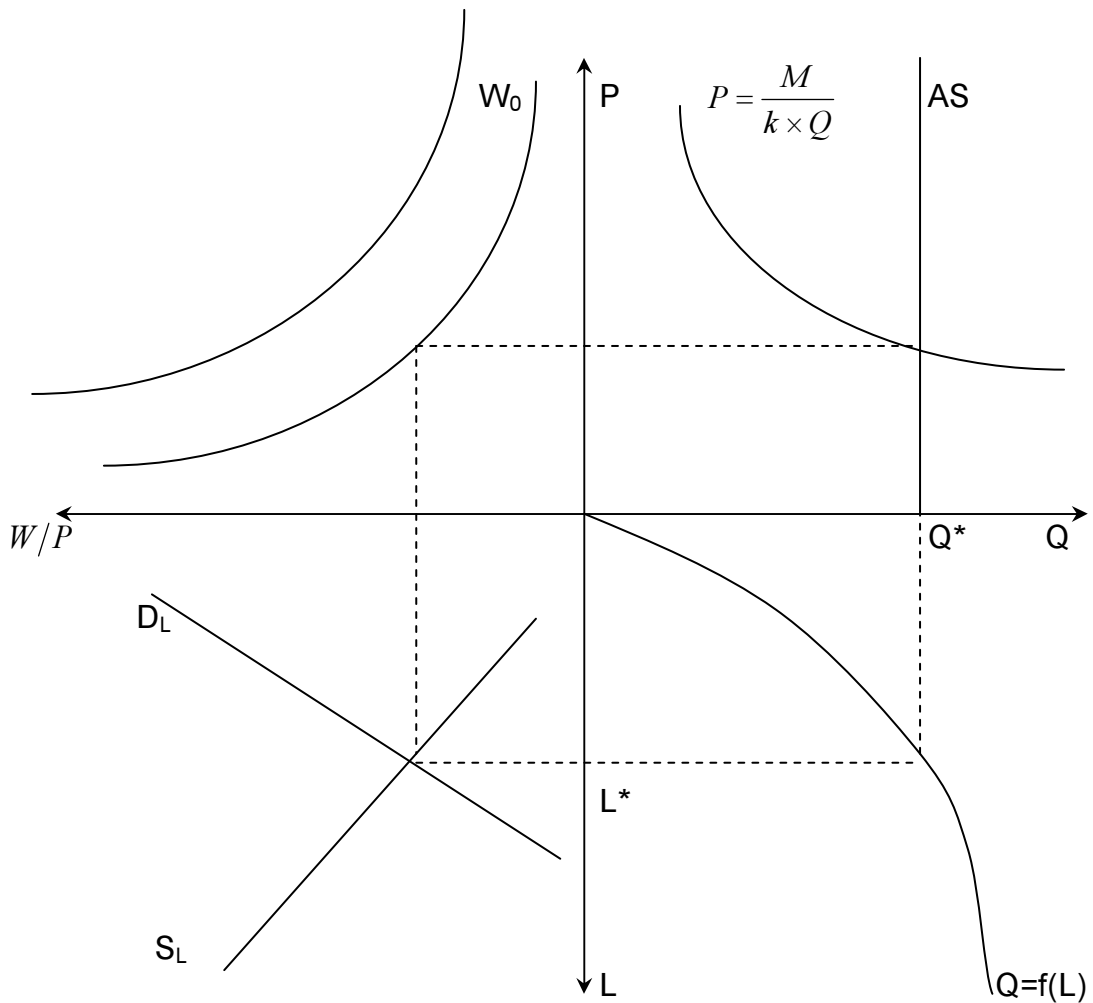
5. kvantitativní teorie peněz $M \times V = P \times Q$. Předpoklad V konstanta, M je dáno, tedy P je funkcí Q* . Lze tedy rovnici přepsat na $M = k \times P \times Q^*$

6. nominální mzdová sazba W^* je implikována rovnovážnou reálnou mzdovou sazbou $(W/P)^*$ a rovnovážnou cenovou úrovní P^* . Lze tedy napsat:

$$W^* = \left(\frac{W}{P}\right)^* \times P^*$$

Ještě jednou rovnice a jaké proměnné endogenních ovlivňují:

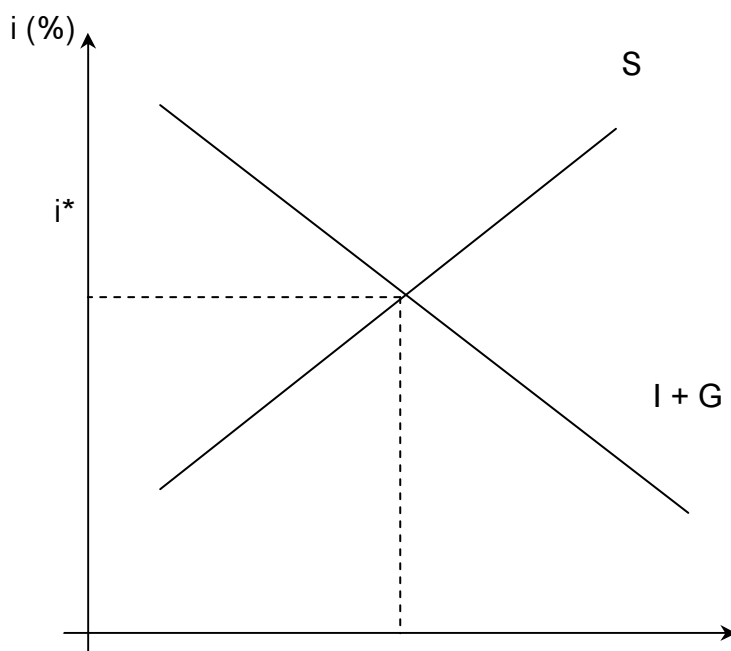

Rovnice č.1 zachycují ve III. kvadrantu rovnováhu na trhu práce (stanovena rovnovážná reálná mzdová sazba a úroveň plné zaměstnanosti).

V II. kvadrantu je zachycena rovnice č.2 (produkční funkce), plná zaměstnanost determinuje velikost vyrobené produkce na úrovni potenciálního produktu (Q^*) a tedy i velikost AS.

Následující obrázek zachycuje rovnováhu na kapitálovém trhu, tj. na trhu úspor, investic a vládních nákupů zboží a služeb. Tento trh vytváří rovnovážnou přirozenou úrokovou sazbu (i^*).

$$S^*, (I+G)^* \quad S, I + G$$

V I. kvadrantu se vychází z kvantitativní teorie peněz ($P \times Q^* = V \times M$), kde jsou formovány V a M jako exogenní proměnné. Geometrickým zobrazením této funkce ke potom rovnosá hyperbola. Z průběhu funkce plyne, že úroveň potenciálního produktu determinuje cenovou úroveň ($P = \frac{M \times V}{Q^*}$).

Kvadrant IV. zachycuje rovnici č.5. Reálná sazba je určena trhem práce a cenová hladina kvantitativní teorií peněz (tvar hyperboly)

Původní keynesiánský model

Předpoklad: nepružnost nominálních mezd

1. existence nominální mzdové sazby $\bar{W}$ (dána exogenně), která je vyšší než její rovnovážná úroveň, při ní existuje nějaká úroveň nedobrovolné nezaměstnanosti. Tuto charakteristiku lze vyjádřit algebraicky: $L = D_L\left(\frac{W}{P}\right) < S_L\left(\frac{\bar{W}}{P}\right)$

2. produkční funkce ve formě $Q = f(L, K, \kappa)$; produkční funkce je funkcí zaměstnanosti (z důvodu nepružnosti mzdové sazby $\bar{W}$, kromě L jsou všechny ostatní výrobní faktory považovány neměnné)

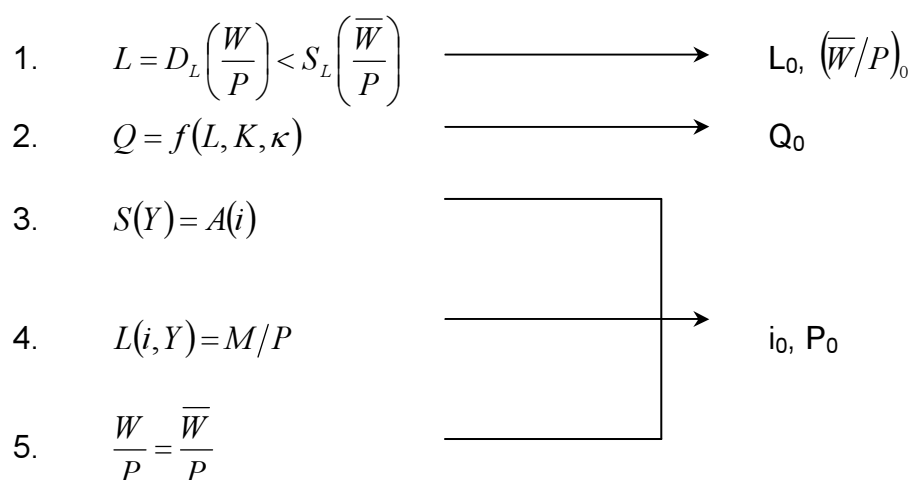
3. rovnice křivky IS a to: $S(Y) = A(i)$; kde A pro uzavřenou ekonomiku je rovno I+G a poptávka po nich je klesající funkce úrokové sazby

4. rovnice křivky LM: $L(i, Y) = M/P$; poptávka po reálných peněžních zůstatcích je funkcí úrokové sazby a důchodu

5. při mzdové sazbě dané exogenně, proto jeho reálná hodnota závisí na cenové úrovni. Tedy:

$$\frac{W}{P} = \frac{\bar{W}}{P}$$

Ještě jednou rovnice a jaké proměnné endogenních ovlivňují:

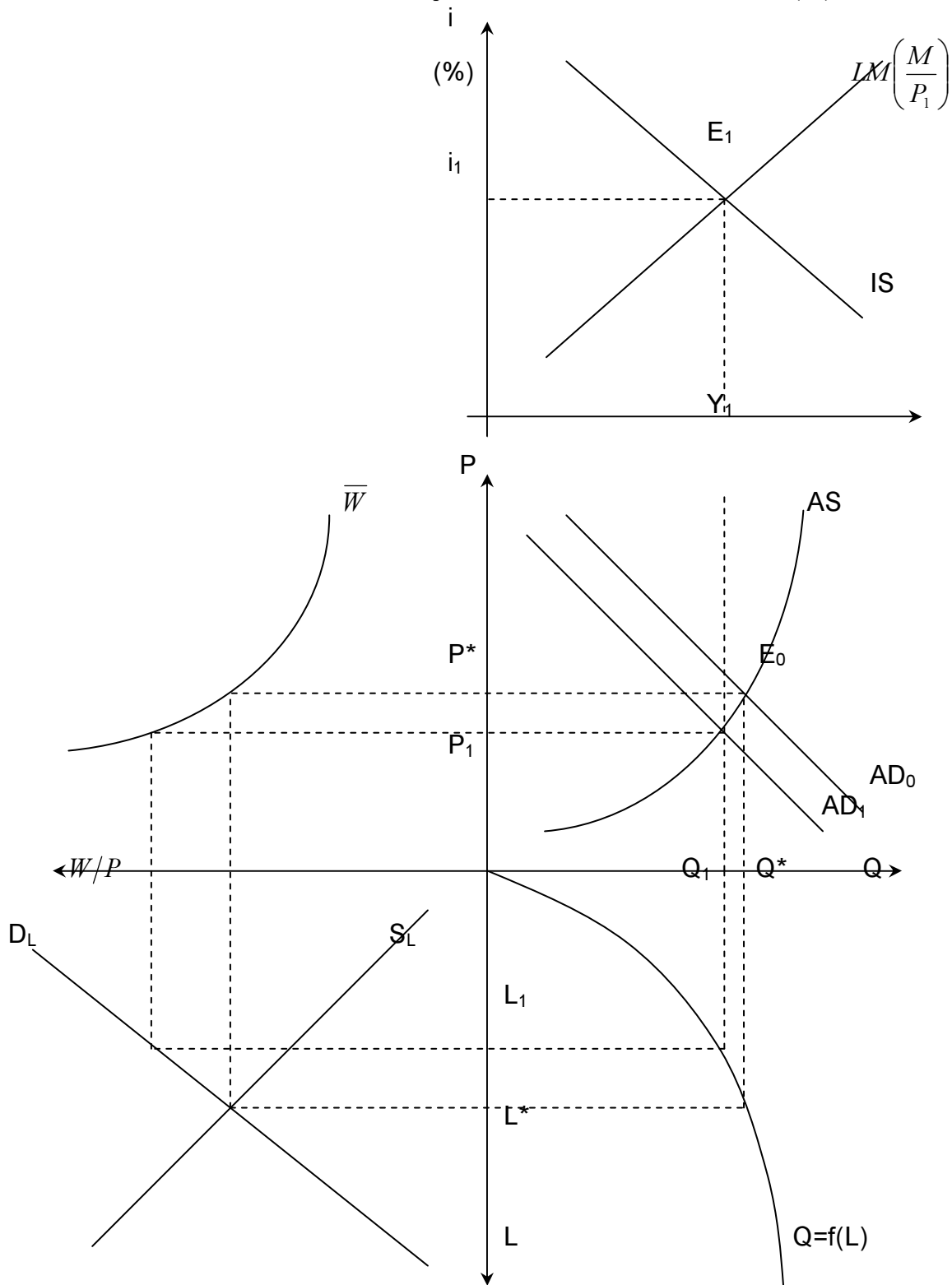

Popis následující grafické expozice odvozené z výše popsaných identit:

Hypotetický průsečík křivky AD_0 a AS při předpokladu plné zaměstnanosti (L^*) a produkci na potenciálním produktu (Q^*) při cenové úrovni ve výši P^* .

Při poklesu plánovaných autonomních výdajů $\rightarrow \downarrow AD_1 \rightarrow \downarrow P_1 \rightarrow \uparrow W/P_1 \rightarrow \downarrow D_L \rightarrow \rightarrow$
 zaměstnanost na úrovni $L_1 \rightarrow \downarrow Q$ na úroveň Q_1 (pohyb podél produkční funkce) $\rightarrow \downarrow Q_S$
 (SAS)

Z modelu IS LM plyne, že současná rovnováha na trhu zboží a služeb (křivka IS) a trhu aktiv (křivka LM) determinuje jak úrokovou sazbu i_1 , tak i cenovou úroveň P_1 (důchodu Y_1 nastává při úrokové sazbě i_1 a tomuto důchodu odpovídá i nižší míra zaměstnanosti (L_1)).

Definice a měření nezaměstnanosti

Nezaměstnaní dle Eurostatu musejí plnit následující tři podmínky:

- být bez práce (i bez sebezaměstnávání)
- aktivní hledání práce (registrace na úřadu práce)
- připraveni k nástupu do práce

Měření míry nezaměstnanosti

$$u = \frac{U}{E + U} \times 100$$

kde:

U - počet nezaměstnaných osob

L - pracovní síla

E - osoby zaměstnané

$$L = E + U$$

Druhy nezaměstnanosti

- frikční
- strukturální
- cyklická

Frikční nezaměstnanost existuje v důsledku, že trh práce je v neustálém vývoji (lidé opouštějí, hledají novou práci a vyhodnocují informace ohledně nových pracovních míst – vybírání pracovního místa) $\Rightarrow$ frikční nezaměstnanost je složkou přirozené míry nezaměstnanosti

Strukturální nezaměstnanost existuje při nesouladu mezi kvalifikačními požadavky na volná pracovní místa na straně jedné a na straně druhé již existující kvalifikací pracovních sil. V důsledku uvedených příčin může existovat v daném období nesoulad mezi objemem nabízené a poptávané práce. Strukturální nezaměstnanost je složkou přirozené míry nezaměstnanosti.

Cyklická nezaměstnanost je spojená s cyklickými fluktuacemi ekonomiky, tj. rozdílem mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti.

Vztah:

$$u = u^* - \phi \times \left[\frac{Y}{Y^*} \times 100 - 100 \right]$$

kde:

ϕ - představuje citlivost změny míry nezaměstnanosti k odchylce koeficientu produktu; jeho odhad pro praxi – 0,4 (při změně produktu o 1% se nezaměstnanost mění o 0,4%).

Doba trvání nezaměstnanosti: průměrná délka období, kdy je osoba nezaměstnaná. Závisí na strukturálních charakteristikách trhu práce, jakož i na cyklických faktorech. Její prodlužování má negativní důsledky a náklady. Vyjadřuje se, kolikrát jsou za dané období pracovníci nezaměstnaní.

Determinanty přirozené míry nezaměstnanosti

Dvě obecné determinanty přirozené míry nezaměstnanosti:

- shánění práce vyžaduje čas
- nepružnost nominálních mezd (reálné mzdy nemohou klesnout a tedy nedochází k vyčišťování trhu práce ($S_L > D_L$))

Konkrétní determinanty:

- demografická skladba obyvatelstva země a její vývoj (při začleňování populačních ročníků do produktivního věku – časté měnění zaměstnání – tlak na zvyšování přirozené míry nezaměstnanosti)
- pojištění osob v nezaměstnanosti – koeficient náhrady představuje poměr vyplácených podpor k disponibilnímu důchodu plynoucího z vykonané práce. Čím vyšší koeficient, tím větší tendence osoby zůstat nezaměstnanou delší dobu a déle hledat novou práci, což má za následek zvyšování přirozené míry nezaměstnanosti (zmenšuje se „n“)
- institut minimální mzdy – tendence ke zvyšování přirozené míry nezaměstnanosti
- systém přeškolení (rekvalifikace), systém přesné a včasné evidence volných pracovních míst
- tempa růstu rozdílných sektorů – upadající vs. dynamické sektory, sektorální přesuny zaměstnanců vyžadují čas
- mzdové dohody
- efektivní mzdy
- celkový systém sociálního zabezpečení

Náklady nezaměstnanosti

Potřebné rozdělit náklady nezaměstnanosti pro jednoho pracovníka od nákladů nezaměstnanosti celé ekonomiky. Nezaměstnanost a její náklady jsou ve společnosti nerovnoměrně rozděleny (více u nekvalifikovaných dělníků, v určitých vrstvách společnosti, rozdílná je i dle věku). Pracovník, který je nedobrovolně nezaměstnán, je postižen snížením jeho DI (potažmo i životní úrovně). Dlouhodobá nezaměstnanost má za následek ztrátu kvalifikace pracovníka. Závažné jsou i psychologické důsledky nezaměstnanosti).

Hystereze

Termín hystereze znamená, že rovnováha v systému je závislá na jeho historickém vývoji, tzn. že rovnovážná míra nezaměstnanosti závisí na skutečné historii či vývojové dráze nezaměstnanosti. Jinak řečeno rovnovážná míra nezaměstnanosti je závislá na svém minulém vývoji (path dependent) $\Rightarrow$ implikace pro hospodářskou politiku, jestliže totiž vláda zvyšuje míru nezaměstnanosti, ovlivní to rovnovážnou míru nezaměstnanosti (u^*).

Rozlišujeme:

Absolutní hystereze (čistá)

Při ní neexistuje vůbec žádná jediná dlouhodobá nebo trendová rovnovážná míra nezaměstnanosti. Tento případ je extrémní alternativou vůči modelu nové klasické makroekonomie. Vládní politika poptávkové regulace ovlivňuje nezaměstnanost v *krátkém období* a i určuje vývojovou dráhu rovnovážné míry nezaměstnanosti.

Relativní hystereze

Při existenci jediné trendové rovnovážné míry nezaměstnanosti, mohou změny ve skutečné nezaměstnanosti posunout střednědobou rovnovážnou míru nezaměstnanosti. V tomto případě vykazuje ekonomický systém vlastnost hystereze (nezaměstnanosti je vlastní přetrvávání).

Zdroje změn v rovnovážné míře nezaměstnanosti v důsledku změn AD:

- efekt insiderů a outsiderů
- vztah mezi krátkodobě a dlouhodobě nezaměstnanými ve struktuře nezaměstnanosti
- úloha likvidace výrobních kapacit

Model insiderů a outsiderů

Model absolutní hystereze

Insideri mají zájem na udržení svého zaměstnání a na zvyšování své vlastní reálné mzdy. Jelikož tyto subjekty nemají žádný zájem na vytváření pracovních míst pro aktuálně nezaměstnané, lze vyvodit, že vyjednaná reálná mzda závisí na úrovni skutečné zaměstnanosti (vysoká zaměstnanost, vysoký počet insiderů, nízká vyjednaná reálná mzda). Vzhledem k monopolní moci insiderů nemá vysoká úroveň nezaměstnanosti žádný vliv na proces tvorby mezd.

Model je aplikován na tradiční industriální odvětví, kdy zájmy všech zaměstnanců hájí jejich odbory. Ovšem v ekonomické realitě není tento předpoklad vždy v plné míře splněn v důsledku existence odvětví, ve kterých nedochází ve vysoké míře k hájení zájmu zaměstnanců prostřednictvím odborů a kdy ani zaměstnanci nemají vlastní vůli odbory zakládat. Jedná se zejména o vzájemnou loajalitu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem v důsledku např. efektivní mzdy.

Vztah mezi krátkodobě a dlouhodobě nezaměstnanými

Model se zaměřuje na úlohu dlouhodobě nezaměstnaných na trhu práce. NAIRU středního období se bude měnit se změnami v dlouhodobé nezaměstnanosti podle jejího podílu na celkové nezaměstnanosti a na dlouhodobě nezaměstnané se zde hledí jako by ve skutečnosti byli vyňati z účasti na trhu práce v důsledku toho, jelikož se předpokládá, že tito nezaměstnaní se v dlouhém období nevyskytují na straně nabídky práce. Empirické studie dokazují, že přetrvávající zvýšení nezaměstnanosti má vliv na zvyšování podílu dlouhodobě nezaměstnaných. Na základě empirických dat jsou nezaměstnaní rozděleni na dlouhodobě a krátkodobě nezaměstnané. Stimulace ekonomiky prostřednictvím AD nad rámec krátkodobé nezaměstnanosti, se neprojeví dalším zaměstnáváním dlouhodobě nezaměstnaných, ale pouze inflačními tlaky. V dlouhém období existuje rovnovážný vztah mezi podílem dlouhodobě nezaměstnaných celkovou mírou nezaměstnanosti.

Závěr

Krátkodobá nezaměstnanost je řešitelná prostřednictvím AD, ale dlouhodobá na základě AS.

Využívání výrobních kapacit

Odvozeno z efektu poklesu AD na využívání výrobních kapacit a jeho prostřednictvím na investice. Nižší investice vyvolané nižší mírou využívání výrobních kapacit vedou ve střednědobém horizontu ke snižování velikosti zásoby kapitálu (výrobních kapacit). V důsledku následného růstu AD se míra využívání výrobních kapacit začíná v tomto období opět zvyšovat.

Ve střednědobém horizontu při vysokých mírách využívání výrobních kapacit lze předpokládat zvýšení ziskových marží v důsledku růstu cen před zvyšováním produkce v důsledku investic do výrobních kapacit (obavy z malé dynamiky AD). Zvýšení cen (potažmo ziskových marží) vyplývá z nedostatku výrobních kapacit a přetěžování výrobních kapacit. Tento jev bude způsobovat, že snižování nezaměstnanosti bude v závislosti s růstem AD v určitém zpoždění.

Závěr

Obnovení dynamiky AD → zvýšení využívání výrobních kapacit (firmy v krátkém období žádné „nové“ kapacity nestaví v důsledku opatrnosti a růst AD promítnou do růstu cen → není bezprostřední souvislost s poklesem nezaměstnanosti (to se projeví až s určitým zpožděním)